

Terwijl de mijnindustrie in Limburg lang geleden letterlijk is weggevaagd, floreren in Polen nog 25 steenkoolmijnen. Toch verkeert de kolenindustrie daar in de problemen. Ooit waren er ruim honderd mijnen, maar het merendeel werd gesloten. Voor de vaak uitgestrekte complexen die resteren wordt een nieuwe bestemming gezocht. Ook deskundigen uit Limburg buigen zich daarover. Enkelen van hen brachten onlangs een bezoek aan Silezië, hét Poolse mijnbouwgebied. Ze werden vergezeld door twaalf koempels die ondergronds werkten in de Oostelijke Mijnstreek.

Koempels KEREN IN POLEN TERUG NAAR VERLEDEN

door Marcel de Veen

„K om je m'n rug poekelen?" May Schlösser (77) uit Kerkrade heeft er net een drie uur durende excursie in de kolenmijn Bobrek in de Poolse regio Silezië opzitten. Hij is hard toe aan een fikse schrobbeurt. Een beetje hulp in het douchehok van zijn collega en generatiegenoot Giel Theunissen uit Heerlen is welkom. Het verweerde gezicht van Schlösser is kolenzwart. Het zweet gutst van zijn lichaam. Net zoals ruim veertig jaar geleden, na alweer een dienst op de Wilhelmina in Terwinselen-Kerkrade, de kleinste en oudste staatsmijn die Nederland heeft gekend.

De krasse Kerkradenaar is samen met nog elf oud-mijnwerkers uit de Oostelijke Mijnstreek afgedaald naar bijna achthonderd meter diepte. Mannen van begin zestig jaar tot ver in de zeventig. Kerels die vlak na de oorlog zorgden voor welvaart in de Mijnstreek. Schlösser ziet nu de Poolse koempels aan het werk. Het is anno 2009 nog steeds afzien, ondanks de techniek die ten opzichte van veertig jaar geleden sterk gemoderniseerd is. Horen en zien vergaan je in de mijngangen. Het is letterlijk stof happen.

Gefascineerd kijken de Limburgers toe hoe de kolen gewonnen worden. Dan is het welletjes. Schlösser heeft weer even de ouderwetse kameraadschap geproefd, zoals hij die van 1948 tot 1969 in de Wilhelmina kende. Maar heimwee naar de mijn heeft hij niet. „Het is mooi geweest. Dit was mijn allerlaatste keer."

Op de foto hiernaast: de Heerlense wethouder Riet de Wit die met twaalf koempels ondergronds ging.

Het bezoek aan de Bobrek (anno 1872, 3600 man personeel, omzet 2,3

miljoen ton steenkool per jaar, winst 10 miljoen) is een van de onderdelen van de vierdaagse reis die Limburgse mijnwerkers maken op uitnodiging van het ingenieursbureau Cauberg-Huygen uit Maastricht. Het bedrijf is sinds 2005 verbonden aan het Heerlense mijnwaterproject. Via dit project is in 2008 aangetoond dat het technisch en economisch haalbaar is om energie te onttrekken aan water uit oude mijngangen diep onder de grond. Dat water wordt op een ingenieuze manier naar boven gepompt en klaar gemaakt voor verdere toepassing. Zo worden met het Heerlens mijnwater het dit jaar opgeleverde hoofdkantoor van het CBS in Heerlen en een nieuwbouw-

complex van woningcorporatie Weller in Heerlerheide verwarmd en gekoeld.

Cauberg-Huygen heeft daarbij een deel van de expertise geleverd. Het bezoek van de koempels aan Polen is een soort van dank-je-wel, legt coördinator Peter Op 't Veld van het ingenieursbureau uit. „De oud-mijnwerkers zijn ons enorm van dienst geweest bij het zoeken naar de juiste gangen van waaruit we mijnwater kunnen oppompen. Ze hebben het gangenstelsel nog helemaal in hun hoofd."

Maar het is niet alleen liefdewerk. Cauberg-Huygen heeft ook zakelijke belangen in Polen. Via het Europese project 'Remining Lowex' probeert het Maastrichtse bedrijf het gebruik van duurzame energie te stimuleren. Niet alleen in Polen, maar ook in Slovenië en Bulgarije. Dat lukt aardig, want inmiddels zijn de Limburgse ingenieurs betrokken bij achttien projecten.

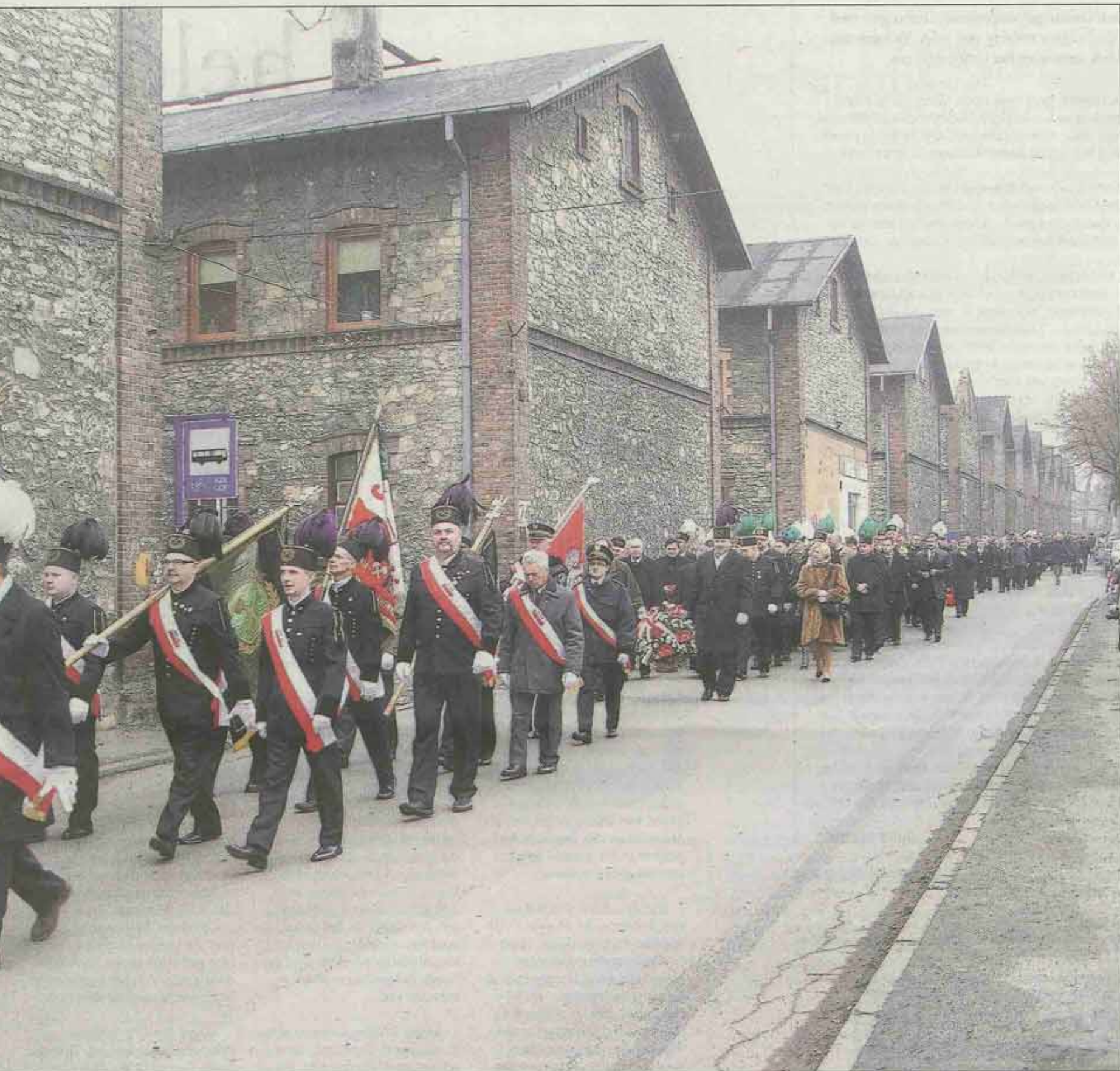
Het Heerlense mijnwater is 'hot' in het buitenland en is daarmee een prima promotiemiddel voor de gemeente Heerlen. Het is dan ook niet vreemd dat wethouder Riet de Wit, in Heerlen bestuurlijk verantwoordelijk voor nieuwe energie, de trip naar het land van vakbondsleider Lech Walensa en paus Jozef Wojtyla meemaakt. De Poolse gastheren laten de wethouder in de plaats Katowice zien wat zij hebben gedaan met de plek waar ooit de mijn Kleofas reed. Het gebied is omgetoverd in het kolossale winkel- en recreatiecentrum Silesia City Center. Met ruim 240 winkels, waaronder Media Markt, H&M en Douglas. Het prijsniveau doet niet veel onder voor dat in Nederland.

De Wit constateert een paradox: „Je vraagt je af hoe dit koopparadijs kan renderen. Het gemiddelde loon van een ondergronds mijnwerker bedraagt zo'n 1200 tot 1500 euro. Dat is in Polen een uitstekend loon. Een leraar aan een school bijvoorbeeld verdient 400 euro. Wie koopt al deze luxeartikelen? Is er wel behoefte aan zo'n koopcentrum?" Vooralsnog lijken de bewoners van het land meer behoefte te hebben aan een hogere welvaartsstandaard. Want dit deel van Polen maakt in elk geval nog een armoedige en grauwe indruk.

De Poolse projectontwikkelaars zien vooralsnog geen hindernissen en gaan door met het voorbereiden van nog meer ambitieuze projecten. Want de toekomst van de mijnen is ongewis. Blijft rendabel exploiteren mogelijk? Het Limburgse gezelschap wordt meegenomen naar een andere voormalige mijn, Saturn in Czeladz. Voor dit complex bestaan plannen om er een museum van te maken. Koren op de molen van Theo van de Wetering uit

Barbaradag, 4 december. Polen trekken bij die gelegenheid alle registers open met druk bezochte kerkdiensten, processies en natuurlijk een mijnwerkersbal waar de wodka rijkelijk vloeit.

Schaesberg, die in Heerlen betrokken is om daar het Nederlands Mijnmuseum van de grond te krijgen. Hij kijkt verleerd naar de enorme installaties in het energiestation die nog intact zijn. Bijvoorbeeld een turbine uit 1903, gemaakt in Zwitserland. Van de Wetering hoort de plannen voor het museum geïnteresseerd aan, maar is sceptisch of het ooit zover zal komen.

Polen zorgvuldiger met hun erfgoed dan de Limburgers

Een feit is echter, dat de Polen een stuk zorgvuldiger met hun cultureel erfgoed omgaan dan in Nederland is gebeurd. In het voormalige Oostblokland wordt serieus bekeken op welke manier de overblijfselen van de mijnindustrie levend gehouden kan worden. Dat is 'bij ons' heel anders gegaan. Menig koepel in Limburg spreekt, 35 jaar na de sluiting van de mijnen, nog steeds

schande over de rücksichtslose manier waarop het mijnverleden is weggemoffeld. De mega-operatie 'Van zwart naar groen' maakte korte metten met bijna alle zichtbare overblijfselen van wat eens de belangrijkste industrie van het land was.

In Polen worden de mijnbouw en de mannen die daar nog steeds hun dagelijks brood verdienen nog in ere gehouden. Dat blijkt wel op de feestdag van de mijnwerkers, Barbaradag. Op die dag worden in Silezië alle registers opengetrokken, zo ondervindt de Limburgse delegatie aan den lijve. De dag begint met een reveille aan het hotel, verzorgd door de mijnwerkersharmonie. Daarna volgt een indrukwekkende dienst in de kerk van Czeladz. Dat het katholicisme in Polen nog springlevend is, wordt bewezen door de bomvolle kerk. Voorganger van deze eredienst voor de mijnwerker is de bisschop. Na de mis trekt de grote processie onder begeleiding van de harmonie naar de plek waar Sint Barbara wordt vereerd.

Het hoogtepunt van de dag is echter het mijnwerkersbal in de sporthal van Czeladz. De zaal is gevuld met zo'n 350 genodigden, die er allemaal op hun paasbest uitzien. Gezeten aan lange tafels, rijkelijk gevuld met heerlijke gerechten, moeten de feestgangers echter eerst een serie toespraken aanhoren. En waag het niet om het eten aan te raken! Het communistische verleden van het land komt bij die gelegenheid weer bovendrijven. Met veel bombarie wordt Jan en alleman naar voren gehaald voor een medaille, lintje of oorkonde. De uitreiking gaat steeds gepaard met de nodige loftuitingen. Het gebeurt allemaal in het Pools, en dat meer dan twee uur lang. Voor menig Limburgse koepel wordt dat toch een behoorlijk lange zit. De daarop volgende feestelijkheden, rijkelijk overgoten met wodka, vergoeden echter veel. De dansvloer is al gauw overvol en daar bewijzen de oud-mijnwerkers dat ze het zwieren nog niet verleerd zijn.

Universitair docent Zbigniew Malolepszy is als geoloog verbonden aan Re-

mining Lowex. Hij is bijgeschoven aan de Nederlandse tafel en vertelt dat hij al vijftien jaar nadenkt over het toepassen van mijnwater als energiebron. Precies datgene waarmee Heerlen ook bezig is. „Jullie hebben flinke vorderingen gemaakt, maar de meeste bevindingen zijn bij ons al bekend. Alleen hebben wij niet de mogelijkheid om onze kennis verder te ontwikkelen. Geen geld. Europa is wat dat betreft ver weg. Heerlen heeft bewezen dat daar meer ervaring is om Europese subsidiebronnen aan te boren. Ze weten de wegen beter te vinden”

Dat is inderdaad dé uitdaging voor Polen. Snel aansluiting vinden bij de rest van Europa. Dat de introductie van de euro niet vóór 2011 gaat gebeuren, helpt daarbij niet. Maar misschien kan het land profiteren van het gastheerschap van het Europees Kampioenschap voetbal in 2012. Voor de rest zit er niets anders op dan flink doorbikkelen. Zoals de mijnwerkers in Silezië al decennialang in de praktijk brengen.